

SIVISTYSVALIOKUNNALLE

Suomen Kansanopistoyhdistys – Finlands Folkhögskolförening ry:n lausunto

Asia: VNS 3/2021 vp, Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2022–2025.

Suomen Kansanopistoyhdistys – Finlands Folkhögskolförening ry kiittää mahdollisuudesta lausua selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2022–2025. Yhdistys keskittyy lausunnossaan korona-aikana syntyneiden ongelmien, osaamisvajeen ja hyvinvoinnin tukemiseen sekä koulutuspoliittisen selonteon näkökulmiin. Lausunnon loppuun on koottu yhdistyksen näkemyksistä yhteenveto.

Koronaepidemian vaikutukset ja elpyminen

Kansanopistoyhdistys pitää keskeisenä, että julkista taloutta koskevassa suunnitelmassa vuosille 2022–2025 koulutusmenoista ei leikata, vaan sivistys, oppiminen ja koulutus nähdään keskeisinä koronaepidemiasta elpymisen näkökulmasta. Kansanopistot ovat ratkaisu monille, jotka eivät löydä paikkaansa koulutuksessa ja yhteiskunnassa. Yhteiskunnallinen osattomuus näkyy entistä enemmän myös kaupunkien kaduilla. Tähän voidaan vastata myös sivistyksen keinoin varaamalla riittävä rahoitus maahanmuuttajien ja oppivelvollisten koulutukseen kansanopistoissa.

Kansanopistoissa opiskelee nuoria ja aikuisia pitkäkestoisissa opinnoissa. Ensi lukuvuonna on oletettavaa, että nuorten ongelmat ovat edelleen lisääntyneet, koska sosiaalisia kontakteja on rajoitettu reilun vuoden ajan. Lisäksi kansanopistoihin siirtyvät usein opiskelemaan muissa koulutusmuodoissa keskeyttäneet. Koronaepidemiasta elpymisen vaiheessa tulee kiinnittää erityistä huomiota osallisuutta, yhteisöllisyyttä sekä elämän merkityksellisyyttä tukeviin oppimisprosesseihin. Kansanopistot voivat koulutustarjonnallaan tukea koronaepidemiasta elpymistä. Opiskelijat tulevat tarvitsemaan aiempaa enemmän tukea ja muita palveluita oppimisen tueksi. **Kansanopistojen vapaan sivistystyön pitkäkestoisissa ja päätoimisissa koulutuksissa opiskelevat eivät ole oikeutettuja opiskeluhuollon palveluihin. Tämä tulee korjata, jotta poikkeuksellisen tilanteen jälkeen kaikkien opiskelijoiden hyvinvoinnista voidaan huolehtia.**

Kansanopistot tulevat tarvitsemaan lisäresursseja tulevina vuosina opiskelijoiden riittävien tukitoimien järjestämiseen. Hallitus on linjannut puoliväliriihen yhteydessä, että *”Koronaepidemian leviämisen hidastamiseksi toteutetuilla kasvatuksen, opetuksen ja harrastustoiminnan rajoituksilla on kielteisiä vaikutuksia lasten ja nuorten oppimistuloksiin, hyvinvointiin ja yhdenvertaisuuteen. Hallitus toteuttaa laaja-alaisen toimenpidekokonaisuuden vaikutusten lieventämiseksi. Kokonaisuuden määrärahat sisällytetään vuoden 2021 kolmanteen lisätalousarvioesitykseen.”* Tämä **toimenpidekokonaisuus tulee ulottaa myös kansanopistoihin, joilla on merkittävä tehtävä nuorten ja aikuisten kouluttamisessa sekä aliedustettujen kohderyhmien saamisessa oppimisen pariin. Myös tänä kuluvana vuonna vapaan sivistystyön tulonmenetyksiä ja kustannusten kasvua tulee kompensoida ylimääräisillä avustuksilla. Kuluvana vuonna on aiheutunut tuottojen menetyksiä ja kustannuslisäyksiä epidemiasta johtuen.** Koko kevään 2021 koulutustoiminta on jouduttu järjestämään poikkeusolosuhteissa. Tämä on aiheuttanut huomattavia taloudellisia menetyksiä ja osalla kansanopistoista toimintaedellytykset ovat vakavalla tavalla heikentyneet. Suuri osa vuoden 2021 kesäkurseista on jouduttu jo aiemmin perumaan, koska epidemia jatkuu. Epidemia vaikuttaa edelleen myös syksyn 2021 opiskelijarekrytointiin, joka on parhaillaan käynnissä.

Edellisvuoden perusteella voidaan arvioida, että avustustarve kansanopistoille on noin 1M€/epidemiakuukausi. **Kansanopistoyhdistys esittää, että valtion vuoden 2021 kolmannessa lisätalousarviossa kohdennetaan ylimääräisiä avustuksia kansanopistoille puolen vuoden (1.1.-30.6.2021) osalta 6 M€. Avustukset ovat erittäin tärkeä osa kansanopistojen tulevien toimintaedellytysten turvaamista ja koronaepidemiasta elpymistä.**

On huolehdittava siitä, että koronavirusepidemiasta aiheutuvat muutokset kansanopistojen toimintaan eivät vaaranna oppilaitosten taloutta ja tulevaisuuden toimintakykyä. Nämä epidemiasta johtuvat muutokset oppilaitoksen suoritteissa eivät saa aiheuttaa tulevien vuosien rahoituksen heikkenemistä.

Viranomaisten ja poliittisen päättäjän tulee huolehtia siitä, että suomalaisen sivistystyön toimintaedellytykset säilyvät poikkeuksellisenä aikana. Siten kansanopistot voivat tulevaisuudessakin vastata erilaisiin osaamis- ja sivistystarpeisiin sekä edistää suomalaisten tasavertaisia mahdollisuuksia sivistymiseen ja osaamiseen. Poikkeuksellisten vuosien 2020 ja 2021 vaikutukset tulevaan rahoitukseen tulee minimoida. **On keskeistä, että opetus- ja kulttuuriministeriö käyttää suoritemääriä vahvistaessaan harkintaa ja ottaa huomioon erityisolosuhteet.**

Maahanmuuttajien koulutus

Koulutuspoliittisessa selonteossa ja julkisen talouden suunnitelmaa koskevassa selonteossa on kiinnitetty huomiota vapaan sivistystyön maahanmuuttajakoulutukseen. Koulutuspoliittisessa selonteossa todetaan, että maahanmuuttajille tarkoitetun vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen riittävyys ja saatavuus molemmilla kansalliskielillä varmistetaan.

Kansanopistot ovat hoitaneet yhteiskunnallisena sivistystehtävänä maahanmuuttajien koulutusta. Koulutuksissa keskitytään kotoutumissuunnitelman mukaisiin luku- ja kirjoitustaidon sekä suomen tai ruotsin kielen opintoihin. Opinnot vahvistavat myös opiskelijoiden yhteiskunta- ja työelämätaitoja tukien näin työllistymistä. Kansanopistojen järjestämällä maahanmuuttajakoulutuksella tuetaan heikossa asemassa olevien opiskelumahdollisuuksia ja myös tavoitteita työperäisen maahanmuuton edistämisestä. Koulutuksen resursointi on ollut puutteellista ja tilanne on ollut oppilaitoksille kestävä. Vuositasolla rahoitusta on ollut käytettävissä 4,9M€. Rahoituksen tarve on vapaalle sivistystyölle ollut vuositasolla noin 12 M€. **Hallitus kohdensi puoliväliriihessä tähän tehtävään lisärahoitusta. Julkisen talouden suunnitelmassa vapaan sivistystyön maahanmuuttajakoulutukseen kohdennetaan kehyskaudella lisäystä 5 M€ vuosittain (selonteko s. 32). Kansanopistoyhdistys pitää rahoituksen lisäystä erittäin merkittävänä ja koulutuksen jatkuvuuden näkökulmasta välttämättömänä. Rahoituksen tulee olla pysyvää valtionosuusrahoitusta, jotta koulutusta voidaan järjestää ennakoitavasti ja pitkäkestoisesti. Rahoituslisäys tulisi osoittaa myös jo vuodelle 2021, kuten eduskunta on talousarviota käsitellessään edellyttänyt. Kansanopistoyhdistys esittää, että lisäys tehdään vuoden 2021 kolmannessa lisätalousarviossa.**

Kansanopistoyhdistys pitää tärkeänä, että kielen oppiminen, yhteiskuntaan orientoiva ja työllistymiseen tähtäävä koulutus mahdollistetaan myös kotoutumisajan päätyttyä ja niille, jotka eivät ole eri syistä voineet osallistua riittävästi koulutukseen työllistyäkseen tai kotoutuakseen kokonaisvaltaisesti. Julkisen talouden suunnitelmaa koskevassa selonteossa tähän on kiinnitetty huomiota ja kirjattu lisäystä perhevapailta olevien luku- ja kirjoitustaidon ja perustaitojen parantamiseen. Kansanopistoyhdistys pitää erittäin tärkeänä sitä, että kohderyhmä on huomioitu julkisen talouden suunnitelmassa.

Opistovuosi-koulutus oppivelvollisille

Koulutuspoliittisessa selonteossa hallituksen laaja uusi hanke, oppivelvollisuuden laajentaminen, on jäänyt varsin vähälle käsittelylle. Julkisen talouden suunnitelmaa koskevassa selonteossa on kuvattu suunnitelmakauden rahoitus. Oppivelvollisuuden laajentaminen on kansanopistoille mieluinen uusi yhteiskunnallinen tehtävä. Kansanopistot haluavat olla kantamassa vastuuta nuorten koulutustason nostamisesta ja tukea erityisesti niitä nuoria, jotka ovat vaarassa jäädä pelkän perusasteen oppimäärän varaan. Kansanopistoissa käynnistyy syksyllä 2021 laajasti uusi oppivelvollisille tarkoitettu koulutus. Vuodelle 2022 tehtävään on varattu 3,5M€.

Uudistuksen kustannuslaskelma kansanopistojen osalta (3,5M €/v) perustuu siihen, että kansanopistojen oppivelvollisille suunnattuun koulutukseen käytetään nykyisen kehyksen mukaista kansanopistojen vapaan sivistystyön rahoitusta ja uudella rahoituksella katetaan opiskelijamaksuosuus, jotta koulutus olisi opiskelijalle maksutonta. Rahoituksen avulla ei siis ole mahdollista lisätä kansanopistojen koulutuksen kokonaisvolyyminä ja kansanopiston ylläpitäjät kohdentavat tämän tehtävän hoitamiseen muuta vapaan sivistystyön valtionosuutta. Rahoituksessa ei ole myöskään huomioitu oppimateriaalikustannuksia.

Kansanopistot eivät voi periä opiskelijoilta opiskelijamaksuja. Myös oppimateriaalien tulee olla maksuttomia. Oppimateriaalikustannuksia aiheutuu kansanopistoissa aivan kuten muissakin koulutusmuodoissa, joissa oppimateriaalikustannusten korvaamisesta koulutuksen järjestäjille on huolehdittu. Suomen Kansanopistoyhdistys katsoo, että kansanopistoja tulee kohdella yhdenvertaisesti muiden koulutuksen järjestäjien kanssa.

Maksuton kansanopistovuosi peruskoulun jälkeisenä koulutusvaihtoehtona edesauttaa nuorten yhdenvertaisia mahdollisuuksia sivistymiseen ja koulutukseen. Kansanopistojen järjestämä uudenlainen yhteisöllinen koulutus nuorille on myös tärkeä osa koronaepidemiasta elpymistä. Valtiovarainvaliokunta on vuoden 2021 talousarviokäsittelyn yhteydessä kiinnittänyt huomiota siihen, että kansanopistot huolehtivat osaltaan oppivelvollisuuden laajentamiseen liittyvistä tehtävistä eikä niiden kustannuksiin ole varauduttu vielä riittävästi. **Kansanopistoyhdistys katsoo, että tehtävään tulee kohdentaa myös uutta rahoitusta ja opiskelijaviikkoja (suoritteita). Jotta kansanopistot voisivat tarjota 1 000 opiskelijalle vuoden mittaisen koulutuksen tulisi tehtävään kohdentaa vuodesta 2022 eteenpäin 10 M€.** Oppimateriaalikustannuksien korvaaminen tulee toteuttaa myös kansanopistojen osalta. Tämä tulee huomioida vuoden 2021 kolmannessa lisätalousarviossa ja julkisen talouden suunnitelmassa.

Jatkuva oppiminen mahdollistettava kaikille

Koulutuspoliittisessa selonteossa ja julkisen talouden suunnitelmassa käsitellään jatkuvaa oppimista. Jatkuvan oppimisen uudistuksessa vapaan sivistystyön oppilaitokset, kansanopistot on tunnistettu toimijoina, jotka voivat tavoittaa henkilöitä, jotka muuten eivät osallistu koulutukseen ja tarjota matalan kynnyksen osallistumismahdollisuuksia. **Koulutuspoliittisessa selonteossa todetaan toimenpiteenä: ”vapaan sivistystyön valtakunnallista verkostoa hyödynnetään aiempaa tehokkaammin koulutuksellisen tasa-arvon ja koulutuksen saavutettavuuden edistämiseksi.”** Julkisen talouden suunnitelmaa koskevassa selonteossa on todettu, että jatkuvan oppimisen ja osaamisen kehittämiseen sekä perhevapailla olevien luku- ja kirjoitustaidon ja perustaitojen parantamiseen kohdennetaan 2 milj. euroa v. 2022 ja 12 milj. euroa vuosina 2023–2024. Kansanopistoyhdistys pitää keskeisenä, että resurssi kohdennetaan vapaan sivistystyön oppilaitosten toimintaan koulutuspoliittisessa selonteossa esitetyn tavoitteen toteuttamiseksi.

Yhteenveto Kansanopistoyhdistyksen näkemyksistä valtioneuvoston selonteoksi julkisen talouden suunnitelmasta 2022–2025. Kansanopistoyhdistys katsoo, että

- Vapaan sivistystyön oppilaitosten toimintakyvystä tulee huolehtia, jotta suomalainen sivistystyö voi parhaalla mahdollisella tavalla tukea koronaepidemiasta elpymistä. Koulutuksella ja sivistyspalveluilla on keskeinen rooli poikkeustilanteen aiheuttamasta oppimisvajeesta toipumisesta ja hyvinvoinnin tukemisesta. Elpymistoimien osana tulee huolehtia, että kansanopistoilla on riittävät resurssit ja mahdollisuudet investoida elpymisen edellyttämiin toimenpiteisiin. Kansanopistot tulee sisällyttää hallituksen suunnittelemaan laaja-alaiseen toimenpidekokonaisuuteen epidemian vaikutusten lieventämiseksi. Resursseja, ylimääräisiä avustuksia, tähän tulee kohdentaa jo vuoden 2021 kolmannessa lisätalousarviossa. Lisäksi tulee huolehtia, että poikkeuksellisten vuosien 2020 ja 2021 vaikutukset tulevaan rahoitukseen minimoidaan.
- Erityistä huomiota tulee kiinnittää niin nuorten kuin aikuistenkin osalta niihin ryhmiin, jotka ovat ennen koronakriisiä olleet heikossa asemassa. Kansanopistot voivat palvella koulutuksessa aliedustettuja ryhmiä ja niitä, jotka tarvitsevat muusta koulutusjärjestelmästä poikkeavia palveluja. Osallisuuden ja yhteisöllisyyden puute on vaikeuttanut kaikkien opiskelijoiden opintoja ja jaksamista. Opiskeluhuollon palvelujen tulee olla kaikkien pitkäkestoissa ja päätoimisissa

opinnoissa opiskelevien saatavilla. Kansanopistojen vapaan sivistystyön opiskelijat tulee sisällyttää opiskelijahuoltopalvelujen piiriin.

- Kansanopistot ovat ratkaisu monille, jotka eivät löydä paikkaansa koulutuksessa ja yhteiskunnassa. Yhteiskunnallinen osattomuus näkyy entistä enemmän myös kaupunkien kaduilla. Tähän voidaan vastata myös sivistyksen keinoin varaamalla riittävä rahoitus maahanmuuttajien ja oppivelvollisten koulutukseen kansanopistoissa.
- Julkisen talouden suunnitelmassa vapaan sivistystyön maahanmuuttajakoulutukseen kohdennetaan kehyskaudella lisäystä 5 M€ vuosittain. Kansanopistoyhdistys pitää rahoituksen lisäystä erittäin merkittävänä ja koulutuksen jatkuvuuden näkökulmasta välttämättömänä. Rahoituksen tulee olla pysyvää valtionosuusrahoitusta, jotta koulutusta voidaan järjestää ennakoitavasti ja pitkäkestoisesti. Rahoituslisäys tulisi osoittaa myös jo vuodelle 2021, kuten eduskunta on talousarviota käsitellessään edellyttänyt. Kansanopistoyhdistys esittää, että lisäys tehdään vuoden 2021 kolmannessa lisätalousarviossa.
- Oppivelvollisuus uudistuksen onnistuminen on erityisen tärkeää koronaepidemiasta elpymisen vaiheessa. Kansanopistoissa käynnistyy syksyllä 2021 laajasti uusi oppivelvollisille tarkoitettu koulutus. Tämän koulutuksen riittävästä resursoinnista ja oppimateriaalien maksuttomuudesta tulee huolehtia osana julkisen talouden suunnitelmaa vuosille 2022-2025.
- Koulutuspoliittisessa selonteossa todetaan toimenpiteenä: ”vapaan sivistystyön valtakunnallista verkostoa hyödynnetään aiempaa tehokkaammin koulutuksellisen tasa-arvon ja koulutuksen saavutettavuuden edistämiseksi.” Julkisen talouden suunnitelmaa koskevassa selonteossa on todettu, että jatkuvan oppimisen ja osaamisen kehittämiseen sekä perhevapailta olevien luku- ja kirjoitustaidon ja perustaitojen parantamiseen kohdennetaan 2 milj. euroa v. 2022 ja 12 milj. euroa vuosina 2023—2024. Kansanopistoyhdistys pitää keskeisenä, että resurssi kohdennetaan vapaan sivistystyön oppilaitosten toimintaan koulutuspoliittisessa selonteossa esitetyn tavoitteen toteuttamiseksi.
- Kansanopistoyhdistys pitää tärkeänä, että kaikkien mahdollisuudet sivistyä ja oppia nostetaan keskeiseksi koronaepidemian elpymistoimissa ja julkisen talouden suunnitelmassa 2022–2025.

Suomen Kansanopistoyhdistys – Finlands Folkhögskolförening ry:n puolesta

18.5.2021

Helena Ahonen
puheenjohtaja

Tytti Pantsar
toiminnanjohtaja